

Déanann creathanna fuaim

Súil thapa ar an gceacht

Tosaigh an ceacht le gach páiste ag crónán go bog agus dhá mhéar ar a scornach acu, ionas go mbraithfidh siad an dordán sula dtagann aon trealamh i radharc. Tabhair creathadh mar ainm ar an dordán sin, ansin bailigh tuair ó na páirtithe faoina ndéanfaidh rís thirim nuair a bhuaitear druma go héadrom. Déanann na grúpaí Stáisiún 1 (druma agus rís) agus ansin Stáisiún 2 (rialóir ag dordán), agus feiceann agus braitheann siad an crith; is féidir taispeántas roghnach le salann ar scannán plaisteach a dhéanamh ina dhiaidh sin. Ainmníonn an ghníomhaíocht idirghníomhach ar an gclár an fhoinsé agus an fhuaim, ansin tarraingíonn na daltaí stáisiún amháin sa Dialann Imscrúdaithe, agus críochnaítear le seiceáil bhraite ina mbuaitear an bord go héadrom.

Cuspóirí foghlama

- A thaispeáint go ndéantar fuaim le creathanna is féidir linn a fheiceáil agus a bhrath
- Cur síos a dhéanamh ar an rud a chreathaigh agus ar an méid a chonaic siad nó a bhraith siad

Sula mbuailfidh an clog – ullmhúchán

An oíche roimh ré: ullmhaigh tráidirí do ghrúpaí de 4–5, agus i ngach tráidire cuir druma amháin nó tobán folamh, pota beag ríse tirime agus rialóir plaisteach 30 cm do gach duine. Priontáil leathanach amháin den Dialann Imscrúdaithe do gach dalta. Sín scannán plaisteach go teann thar thobán amháin roimh ré agus bíodh gráinne salainn réidh agat don taispeántas roghnach a dhéanfaidh tú féin. Coinnigh an trealamh ar fad as radharc go dtí an t-imscrúdú.

Ábhair

Mír	Líon	Do gach	Foinse	Ionadach saor
druma láimhe nó tobán folamh a úsáidtear mar dhruma	1	grúpa	trealamh na scoile	stán brioscaí folamh láidir nó tobán uachtar reoite agus an clúdach air
rís thirim neamhchócaráilte	1	rang	ollmhargadh	gráinní bídeacha de phasta tirim nó poncanna bídeacha de choinfití páipéir
rialóir plaisteach 30 cm	1	grúpa	seomra ranga	stiall sholúbtha de chairtchlár tiubh
tobán nó babhla trédhearcach agus scannán plaisteach sínte go teann thar an mbarr	1	rang	seomra ranga	pota iógairt folamh agus craiceann balúin sínte thar an imeall, greamaithe le banda leaisteach
salann boird	1	rang	ollmhargadh	gráinní ríse tirime a úsáidtear arís ar an scannán
Leathanach sa Dialann Imscrúdaithe	1	dalta	leagan inphriontáilte a chuirtear ar fáil	leathanach bán ina bhfuil spás do líníocht mhór amháin agus do dhá lipéad ghearra

Pointe sábháilteachta

Bíodh an rialóir á phreabadh agus an druma á bhualadh i bhfad ó aghaidheanna agus ó shúile; gan aon bhéicíl isteach i gcluasa; ná leagtar méar ar an druma ach tar éis é a bhualadh, agus ná déantar sin riamh agus duine eile á bhualadh. Glan an rís agus an salann den urlár — baol sleamhnaithe.

Céimeanna teagaisc

- **Ag Tosú:** Léirigh dóibh conas dhá mhéar a leagan go réidh ar do scornach féin agus crónán go bog; iarr ar gach páiste aithris a dhéanamh ort. Coinnigh na drumáí, an rís agus na rialóirí i bhfolach. Glac le dordán, cigilt agus croitheadh mar fhreagraí gan an focal creathadh a lua fós. **Príomhcheist:** cad atá ag tarlú i do scornach nuair a dhéanann tú fuaim?
- **Cad is creathadh ann?:** Ná scríobh ar an gclár ach an focal creathadh agus an focal laethúil crith. Téigh tríd an timthriall samplach os ard leis na scornacha amháin — iontas, tuar, tástáil, breathnú, smaoineamh — ag crónán agus ansin ag stopadh, ionas go mbraithfidh siad an dordán ag stopadh. Ná buail druma a bhfuil rís air os comhair an ranga; coinnigh é sin do Stáisiún 1.
- **Cad a cheapann tú a tharlóidh?:** Ná taispeáin ach an druma agus an rís agus iad clúdaithe, agus an t-aon cheist fócais amháin. Cuir ceist ar an rang ar fad, tabhair deis do phlé gasta le páirtí, ansin breac síos dhá thuar nó trí i bhfocail na bpáistí féin. Más mian leat, luaigh preabadh an rialóra mar cheist leantach ó bhéal amháin; ná luaigh taispeántas an tsalainn ar chor ar bith.
- **Déan an creathadh infheicthe:** Léirigh Stáisiún 1 ar feadh thart ar thrí nóiméad agus gan ach an cárta sin ar an gclár; ansin déanann na grúpaí é ar feadh thart ar cheithre nóiméad. Siúil timpeall ag fiafraí cad atá ag bogadh agus cathain a chuala siad an fhuaim. Ná cuir Stáisiún 2 ar an gclár go dtí go scaoileann tú é; léirigh suíomh na láimhe uair amháin. Cuir an rís ar ais sna potaí agus Stáisiún 2 ag teacht chun deiridh. Roghnach: taispeántas nóiméid nó dhó le salann ar scannán, agus na páistí ag féachaint amháin.
- **Féach ar an gcrith ar an gclár:** Oibrigh an ghníomhaíocht idirghníomhach i mód taispeána amháin — ní tharraingítear aon rud. Déan cur síos os ard: buille níos láidre, crith níos mó, fuaim níos airde. Stad idir an dá ainm: ar dtús, taispeáin craiceann an druma mar an fhoinsé, ansin abair gur fuaim é an rud a chloisimid nuair a shroicheann an crith sin ár gcluasa. Fiafraigh an ón aer leis féin a thagann fuaim nó ón gcráiceann ag bogadh.
- **Tarraing an rud a chreathaigh:** Roghnaíonn na daltaí stáisiún amháin (an druma agus an rís má tá an t-am gann). Cleachtadh ó bhéal ar dtús: Chreathaigh an _____. Chonaic mé/Bhraith mé _____. Lorg an chuid a bhí ag creathadh léirithe sa líníocht, agus nóta gearr. Tarraingíonn na daltaí a chríochnaíonn go luath an dara stáisiún ar chúl an leathanaigh. Críochnaigh slacht a chur ar na tráidirí fad atá siad ag tarraingt, ionas go bhfanfaidh deireadh an cheachta dírithe ar an eolaíocht.
- **An méid a chlúdaigh tú:** Leagann na páistí a méara ar a gceann féin den bhord; buail go héadrom ag an gceann eile, i bhfad ó aghaidheanna. Ná fág ar an gclár ach an líne ghearr achoimre. Seiceáil ghasa: coinneigh rialóir in airde agus fiafraigh cad í an fhoinsé nuair a phreabann tú é. Roghnach sa bhaile: aimsíonn na páistí fuaim amháin agus insíonn siad do dhuine fásta cad a d'fhéadfadh a bheith ag creathadh.

Cad ba cheart a fheiceáil

Léimeann an rís níos airde nuair a bhuaitear an druma níos láidre, agus bíonn níos mó dordáin le brath ar bharr an druma; éiríonn an rialóir doiléir agus déanann sé dordán, agus is minic a bhíonn an fhuaim níos géire nuair is lú den rialóir atá ag gobadh amach. Seans nach ndéanfaidh an salann ach damhsa beag nuair a dhéanann tú crónán gar dó — taispeánann buille beag éadrom ar an taobh fós go mbogann na gráinní. De ghnáth, má ghreamaíonn an rís, bhí sí tais; má bhuaileann an rialóir na cosa, tá an iomarca de ag gobadh amach — giorraigh é.

Míthuiscintí agus idirghabhálacha

- **Níl i bhfuaim ach torann san aer — níl aon rud ag bogadh i ndáiríre.** — Dírigh a n-aird arís ar an rís ag léim nó ar an rialóir ag dordán, agus fiafraigh cad a chonaic siad ag bogadh an nóiméad céanna a chuala siad an fhuaim. Cuir i bhfocail eile é: tosaíonn gach fuaim le rud éigin ag crith.
- **Léimeann an rís mar gur shéid an múinteoir ar an druma nó gur chroith an múinteoir é, ní mar gur chrith an craiceann.** — Iarr orthu méar amháin a leagan ar bharr an druma tar éis buille (ní fad atá sé á bhualadh) agus fiafraigh cad a bhraitheann siad. Ceangail an rud a bhraitheann siad leis an léim a chonaic siad.

Difreáil

Ag teacht chun cinn	Ag forbairt	Inniúil
• Fráma abairte ó bhéal roimh an líníocht: Chreathaigh an ____. Chonaic mé/Bhraith mé ____. Fanann siad leis an stáisiún druma agus ríse má tá sé deacair greim a choinneáil ar an rialóir.	• Tar éis dóibh stáisiún amháin a dhéanamh go soiléir, déanann siad an dara ceann agus deir siad ar athraigh an buille níos láidre nó an rialóir ag gobadh amach níos faide an méid a chonaic siad nó a bhraith siad.	• Tarraingíonn siad an dara stáisiún ar chúl an leathanaigh agus ainmníonn siad an fhoinsé i ngach ceann. Sa phlé, molann siad áit amháin sa scoil ina bhféadfaidís creathadh a bhrath taobh thiar d'fhuaim.

Nasc traschuraclaim

Nasc le Ceol — braith an creathadh ar chraiceann druma nó ar rialóir ar an mbealach céanna a bhraitear buille ar uirlis cheoil.

